

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КОРВАТ ОЛЕНА ВАЛЕРІЇВНА

УДК [368.911.1:351.82]+336.7(043.3)(043.5)

**ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРУДЕНЦІЙНОГО НАГЛЯДУ
ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ЗІ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі фінансів та кредиту Харківського державного технічного університету будівництва та архітектури Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор,
заслужений економіст України
Внукова Наталія Миколаївна,
Харківський національний економічний університет,
завідувач кафедри управління фінансовими
послугами.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Козьменко Ольга Володимирівна,
Державний вищий навчальний заклад
“Українська академія банківської справи
Національного банку України”,
професор кафедри менеджменту;

кандидат економічних наук
Залєтов Олександр Миколайович,
Ліга страхових організацій України,
заступник Голови Ради.

Захист відбудеться “26” жовтня 2011 р. об 11⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради, шифр К 64.055.02, у Харківському національному економічному університеті за адресою: 61001, м. Харків, пров. Інженерний, 1-а, ауд. 606.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського національного економічного університету за адресою: 61001, м. Харків, пров. Інженерний, 1-а.

Автореферат розісланий “26” вересня 2011 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

С.Ю. Гончарова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Страхування життя є важливою галуззю економіки, яка надає громадянам страховий захист, формує ресурси для довгострокових інвестицій, забезпечує зростання фінансового статку населення. Підтримання стабільності ринку страхування життя, надійності страховиків, зміцнення довіри до них суспільства – стратегічне завдання держави.

Практика державного регулювання платоспроможності страхових компаній в Україні є недосконалою з погляду нових світоглядних, концептуальних і теоретичних підходів економічної науки. Процеси здійснення пруденційного нагляду в Україні залишаються недостатньо дослідженими в теоретичному та методичному аспектах, існує потреба приведення національного законодавства у відповідність до стандартів та рекомендацій Міжнародної асоціації органів нагляду за страховою діяльністю (IAIS), Комітету європейських органів нагляду за страхуванням і пенсійними фондами (CEIOPS). Актуальним залишається питання акцентування державного нагляду на контролі ризиків діяльності страховиків. Необхідність запровадження пруденційного нагляду за страховою діяльністю була визначена Концепцією розвитку страхового ринку України до 2010 року, затвердженою Розпорядженням Кабінетом Міністрів України від 23.08.05 №369-р., Концепцією захисту прав споживачів небанківських фінансових послуг в Україні, схваленою Розпорядженням Кабміну України від 03.09.2009 р. №1026-р. та Концепцією запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами в Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг України, затвердженою Розпорядженням Держфінпослуг України від 15.07.2010 р. № 585.

Актуальність обраної теми дослідження підтверджується окресленими Міжнародним валютним фондом (МВФ) у “Доповіді з питань глобальної фінансової стабільності” (квітень 2009 р.) проблемами з необхідності вивчення аспектів і причин системних ризиків, удосконалення макропруденційного регулювання, підвищення здатності державних регуляторів виявляти системно значимі події на ранніх етапах та аналізу вкладу окремої фінансової установи в системний ризик.

Теоретичним, методологічним та методичним питанням пруденційного нагляду приділяється увага переважно іноземними фахівцями, зокрема Л. Асталосом, Р. Дж. Хобартом, П. Шармою, М. Бартом, Дж. Брюсом, А. Чаттерджи, Г. Томпсоном, У. Макдональдом. Українські науковці, серед яких В. Базилевич, О. Барановський, Н. Внукова, Л. Временко, О. Гаманкова, В. Геєць, А. Гриценко, І. Д'яконова, О. Залетов, О. Козьменко, Д. Кондратенко, В. Міщенко, С. Науменкова, Л. Нечипорук, С. Осадець, Р. Пікус, Н. Ткаченко, В. Фурман, здійснили вагомий внесок у дослідження багатьох проблем розбудови національного фінансового сектору та ефективного державного регулювання у сфері фінансових послуг, що є передумовою вирішення завдань формування системи пруденційного регулювання галузі страхування життя.

Незважаючи на існування ґрунтовних досліджень підвищення дієвості регулювання та нагляду за фінансовим сектором в Україні, проблема системної побудови ефективного пруденційного нагляду за страховою діяльністю досліджена недостатньо. Необхідність подальшого розвитку теоретичних і методичних питань

нагляду за стійкістю страховиків та страхового ринку, приведення державного регулювання страхової діяльності в Україні у відповідність до міжнародних стандартів, потреба більш ґрунтовного вивчення методичних підходів до оцінювання стійкості страховиків, зняття термінологічних суперечностей категоріального апарату обумовили актуальність та зміст дослідження, його мету і завдання, які вирішено на прикладі галузі страхування життя через її соціальну спрямованість.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота відповідає основним заходам реалізації Концепції розвитку страхового ринку України до 2010 року, Програмі розвитку системи пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами, Планам роботи Держфінпослуг на 2010 та 2011 роки, Плану заходів щодо сприяння розвитку малого підприємництва Харківській області на 2009-2010 роки (довідка №01-2/2296 від 16.12.2009 р. Головного управління економіки Харківської облдержадміністрації). Завдання дослідження пов'язані з планами науково-дослідницьких робіт, що виконані на кафедрі фінансів та кредиту Харківського державного технічного університету будівництва та архітектури. У науково-дослідницькій роботі “Особливості розвитку ринку страхування життя” (№ДР 0107U002437) обґрунтовано необхідність та розглянуто особливості управління ризиками для компаній зі страхування життя. У межах науково-дослідницької роботи “Ідентифікація та вимірювання ризиків діяльності зі страхування життя” (№ДР 0109U004279) уточнено визначення ризику діяльності суб'єкта підприємства, досліджено концептуальні основи сучасного управління ризиками, ризики діяльності страховика та їх класифікації, ризики страхових продуктів зі страхування життя, загальні підходи до вимірювання ризику, особливості оцінки ризиків компанії зі страхування життя. Висновки дисертації стосовно сутності пруденційного нагляду та системи його забезпечення, а також концептуальних основ реформування системи пруденційного регулювання знайшли своє відображення в науково-дослідницькій роботі “Підходи до вдосконалення регулювання страхової діяльності в Україні” (№ДР 0110U001977).

Мета і завдання дослідження.

Метою дисертації є розробка теоретичних положень, методичних підходів та практичних рекомендацій до формування системи забезпечення пруденційного нагляду за діяльністю зі страхування життя в Україні.

Для досягнення визначеної мети в дисертації поставлено такі завдання:

- визначити теоретичні положення здійснення пруденційного нагляду і регулювання страхової діяльності, уточнити понятійно-термінологічний апарат;
- ідентифікувати основні ризики діяльності страховика за картою ризику та визначити їх особливості для компаній зі страхування життя;
- розробити методичний підхід до оцінювання фінансової стійкості страховика та страхового ринку у пруденційному нагляді;
- здійснити аналіз відповідності пруденційного нагляду і регулювання діяльності зі страхування життя в Україні міжнародним принципам і стандартам, оцінити їх результативність у забезпеченні стійкості ринку страхування життя;
- визначити пріоритетні завдання з формування системи забезпечення пруденційного нагляду на основі оцінки ризиків за діяльністю зі страхування життя;

- обґрунтувати зміни в системі інструментів пруденційного нагляду;
- охарактеризувати сутність та розробити систему моніторингу страхової діяльності в пруденційному нагляді;
- розробити практичні рекомендації для вирішення завдань з побудови системи забезпечення пруденційного нагляду на основі оцінки ризиків: загальні – для всієї галузі страхування, спеціальні – для галузі страхування життя.

Об'єктом дослідження є пруденційний нагляд та регулювання страхової діяльності.

Предметом дослідження є теоретичні та методичні підходи до формування системи забезпечення пруденційного нагляду на основі оцінки ризиків за діяльністю зі страхування життя.

Методи дослідження. З метою вирішення завдань наукової роботи дисертантом використовувались: *методи аналізу, декомпозиції, аналогії, теоретичного узагальнення* при дослідженні базових категорій і концептуальних засад пруденційного нагляду та регулювання, *системний підхід* – для розкриття сутності, структури та взаємозв'язків системи забезпечення і процесів пруденційного нагляду, управління ризиками страховика, структурування факторів оцінювання стійкості, розробки матриці ризиків та системи діагностичного моніторингу, уточнення класифікацій ризиків діяльності страховика, структуризації інструментарію пруденційного нагляду; *методи порівняльного аналізу* – при дослідженні стану пруденційного нагляду та регулювання страхової діяльності в Україні, якості національних тестів раннього попередження, *кореляційний аналіз* – для дослідження залежності між показниками стійкості страховиків, *статистичний аналіз та групування* – при оцінюванні стійкості ринку страхування життя України, *метод структурування елементів системи* – для визначення першочергових заходів запровадження пруденційного нагляду на основі оцінки ризиків, *морфологічний аналіз* – для уточнення сутності поняття “забезпечення”.

Інформаційною базою дослідження стали положення теорії страхування та державного регулювання економіки, директиви, стандарти та рекомендації міжнародних організацій, Закони України і нормативно-правові акти, що регламентують страхову діяльність страховиків, офіційні статистичні матеріали, звітність національних компаній зі страхування життя, монографічні дослідження і статті зарубіжних та вітчизняних авторів.

Наукова новизна одержаних результатів. Відповідно до поставленої мети та завдань дослідження одержано результати, які характеризуються науковою новизною і полягають у такому:

вперше:

- введено в науковий обіг поняття “діагностичний моніторинг” у пруденційному нагляді для позначення процесу систематичного спостереження за рівнем стійкості страховиків і страхового ринку з використанням діагностичних методів оцінювання для раннього попередження загроз та своєчасного корегування страхової діяльності;

удосконалено:

- структурування інструментарію пруденційного нагляду, відмінність якої полягає в розподілі превентивних, діагностичних та оздоровчих інструментів за спрямованістю їх наглядової оцінки та регуляторного впливу на причини ризиків і фактори їх пом'якшення, що дозволяє збалансовувати нормативно-правове та

методичне забезпечення пруденційного нагляду на основі оцінки ризиків, зокрема за діяльністю зі страхування життя;

- карту ризиків діяльності страховика, відмінність якої полягає в уточненні видів ризиків та груп їх причин, визначенні нових взаємозв'язків впливу внутрішніх ризиків на зовнішні, впливу ризику оцінки на ризик стратегії, що дозволяє вдосконалювати управління ризиками страховика, зокрема компанії зі страхування життя, а також підходи пруденційного нагляду і регулювання на рівні держави;

дістали подальшого розвитку:

- понятійно-термінологічний апарат пруденційного регулювання та нагляду: уточнено зміст категорії “пруденційний нагляд”, в якому, на відміну від існуючих визначень, виділено функції контролю за стійкістю ринку та активного захисту споживачів; уточнено поняття “сукупний ризик діяльності суб'єкта підприємництва”, відмінністю якого є врахування суб'єктної складової та розгляд сукупного ризику з позиції безпеки як негативного відхилення інтегрального показника діяльності. Доведено доцільність використання наведених понять у нагляді за діяльністю зі страхування життя;

- методичний підхід оцінювання фінансової стійкості страхової діяльності в пруденційному нагляді, зокрема зі страхування життя, відмінність якого полягає в урахуванні спільних факторів, що впливають на оцінку стійкості страховиків і страхового ринку, та порівнянні показників стійкості страховиків з агрегованими показниками страхового ринку як додатковими критеріями оцінки їх стійкості;

- система діагностичного моніторингу страхової діяльності в пруденційному нагляді, відмінність якої полягає у виділенні необхідної звітної, державної статистичної та ринкової публічної інформації, визначенні сукупності діагностичних методів оцінювання та вихідних експрес-оцінок, що дозволяє здійснювати систематичне спостереження за рівнем стійкості страховиків, зокрема компаній зі страхування життя, і страхового ринку та виявляти підвищені ризики на ранніх стадіях їх виникнення.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що запропоновані в дисертації теоретичні положення, методичні підходи та практичні рекомендації можуть бути використані для формування системи забезпечення пруденційного нагляду за страховою діяльністю в Україні, зокрема за діяльністю зі страхування життя. Наукові розробки стосовно систематизації ризиків страховика та їх взаємозв'язку, узагальнення системи індикаторів моніторингу стійкості компаній та страхового ринку застосовувались у роботі Харківської облдержадміністрації під час проведення економічних досліджень стану ринку регіону для розробки прогнозів і стратегії розвитку страхової галузі (довідка Головного управління економіки Харківської облдержадміністрації №01-2/2296 від 16.12.2009 р.). Матеріали та результати дослідження були використані ВАТ “Інститут ризику” для оцінки складової розміру Фонду захисту потерпілих Моторно-транспортного страхового бюро України, орієнтованої на покриття зобов'язань страховиків у разі їх дефолту, та при розробленні рекомендацій для керівників страхових компаній зі створення та впровадження систем управління ризиками (акт про впровадження від 12.05.2010р.). Результати дисертаційної роботи включені до пропозицій Харківського союзу страховиків на

проекти документів Держфінпослуг, зокрема на проект Концепції запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами, а також на проект Вимог до організації і функціонування системи управління ризиками у страховика (довідка № 10 від 27.05.2010). Пропозиції до концептуальних положень пруденційного нагляду за страховою діяльністю, аспектів стандартизації ризик-менеджменту та моніторингу для впровадження пруденційного нагляду на основі оцінки ризиків використовуються в поточній діяльності Держфінпослуг при реалізації Програми розвитку системи пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами (довідка № 16472/34-10 від 14.12.2010). Окремі положення дисертаційної роботи використовувались у навчальному процесі при викладанні дисциплін “Ризикологія” та “Ринок фінансових послуг” (довідка Східноукраїнської філії Міжнародного Соломонового університету №110-06/10 від 02.06.2010).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним науковим дослідженням. Викладені результати були отримані автором особисто і знайшли відображення в опублікованих працях. З опублікованих робіт у співавторстві на захист виносяться лише ті результати, які одержані здобувачем особисто, що відображено в списку опублікованих праць наприкінці автореферату.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження доповідалися та обговорювалися на 13-ти науково-практичних конференціях. Серед них: Перша міжнародна науково-практична конференція молодих економістів “Сучасні проблеми розвитку виробництва” (Харків, 1996); XVII міжнародна науково-практична конференція “Генезис інституційної системи сучасної економіки України” (Чернівці, 2006); Всеукраїнська науково-практична конференція молодих учених та студентів “Актуальні проблеми розвитку страхової діяльності в Україні” (Харків, 2007); Міжнародна науково-практична конференція “Наукове забезпечення процесів реформування економічних відносин в умовах глобалізації” (Сімферополь, 2007); Всеукраїнська науково-практична конференція “Проблеми розвитку ринку фінансових послуг в Україні” (Харків, 2007); Всеукраїнська науково-практична конференція молодих учених, магістрів і студентів старших курсів “Фінансові послуги та розвиток суб’єктів господарювання в Україні” (Харків, 2008); Міжнародна науково-практична конференція “Міжнародні інтеграційні процеси і конкурентоспроможність економіки України” (Харків, 2008); Всеукраїнська науково-практична конференція “Проблеми розвитку ринку фінансових послуг в Україні” (Харків, 2008); Науково-практична конференція “Стратегія і динаміка відтворення основних фондів: тенденції, аспекти моделі економічного розвитку” (Харків, 2009); I Всеукраїнська науково-практична конференція “Моделювання сучасних економічних процесів та інформаційні технології” (Дніпропетровськ, 2009), Всеукраїнська науково-практична конференція “Розвиток системи довіри та захисту прав споживачів фінансових послуг” (Харків, 2010); VI Міжнародна науково-практична конференція (грудневі читання) “Міжнародні фінансові та страхові ринки в нових економічних умовах” (Київ, 2010); Міжнародна науково-практична конференція “Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики” (Харків, 2011).

Публікації. Основні положення дисертації опубліковано у 27 друкованих працях, серед яких розділ колективної монографії, 8 статей у фахових наукових виданнях, 2 препринти, 13 матеріалів конференцій, 3 статті у виданнях, що висвітлюють проблеми страхового ринку. Із наведених робіт 18 є одноосібними. Загальний обсяг опублікованих праць на тему дисертації становить 10,45 ум.-друк. арк., з них особисто здобувачеві належить 7,96 ум.-друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (353 найменування на 40 сторінках) та 11 додатків – на 96 сторінках. Загальний зміст роботи становить 316 сторінок. Основний зміст дисертаційної роботи викладено на 170 сторінках та містить 24 таблиці (з них сім на 10 повних сторінках), 19 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету, об'єкт і предмет дослідження, сформульовано завдання, відображено наукову новизну і практичне значення одержаних результатів.

У розділі 1 **“Теоретико-методичні основи пруденційного нагляду за страховою діяльністю”** визначено теоретичні положення здійснення пруденційного нагляду і регулювання страхової діяльності, уточнено понятійно-термінологічний апарат, ідентифіковано основні ризики діяльності страховика за вдосконаленою картою ризику та визначено їх особливості для компаній зі страхування життя, розроблено методичний підхід до оцінювання фінансової стійкості страховика та страхового ринку у пруденційному нагляді.

З'ясовано, що пруденційне регулювання (від англ. prudential – розсудливий) – це державне регулювання платоспроможності фінансових установ з метою належного захисту споживачів. Сучасне регулювання розглядає платоспроможність як “абсолютну”, тобто її збереження протягом тривалого періоду часу, зокрема при негативних ситуаціях. Обґрунтовано, що пруденційний нагляд є стадією процесу пруденційного регулювання. Визначено, що пруденційний нагляд – це сукупність функцій державного регулювання ринків фінансових послуг, у процесі виконання яких регулятором здійснюються: контроль відповідності рівня платоспроможності фінансових установ і факторів, що на неї впливають, вимогам законодавства; контроль стійкості ринку фінансових послуг; виправні та запобіжні заходи для запобігання неплатоспроможності фінансових установ та попередження дестабілізаційних процесів і явищ на ринку фінансових послуг.

Встановлено, що пруденційний нагляд може здійснюватися на основі дотримання вимог або на основі оцінки ризиків. Нагляд на основі ризиків є найбільш ефективним підходом з методологічного погляду через те, що базується на принципах превентивності та пріоритетності. Виокремлено чотири напрями пруденційного нагляду за: стійкістю страхового ринку, доступом на ринок, діяльністю страховиків (безвиїзні та виїзні перевірки), ліквідацією та тимчасове адміністрування. Розроблено структуру процесу нагляду на основі ризиків за кожним напрямом нагляду, що складається з чотирьох етапів: збір інформації, аналіз, ухваленні рішень, виконання запобіжних та виправних заходів.

На основі аналізу тлумачення терміна “ризик” визначено, що ризик – це можлива подія. Уточнено, що сукупний ризик діяльності суб’єкта підприємництва – це можлива подія, яка ідентифікується негативним відхиленням очікуваних (альтернативних) інтегральних показників діяльності підприємства з погляду зацікавленої сторони. Підкреслено суб’єктну складову ризику, обґрунтовано необхідність розгляду сукупного ризику з позиції безпеки з використанням інтегральних показників.

Якщо неплатоспроможність розглядати як можливу майбутню подію, то вона перетворюється на ризик, імовірність якого протягом визначеного періоду часу можна вимірювати. Обґрунтовано, що ризик неплатоспроможності – окремий вид сукупного ризику діяльності, факт реалізації якого не залежить від суб’єктивних оцінок, а є об’єктивним явищем нездатності виконати зобов’язання в повному обсязі при перевищенні зобов’язань над активами. У табл. 1 представлено базові поняття пруденційного нагляду та регулювання для фінансової установи та фінансової системи, які містять авторські уточнення.

Таблиця 1

Сутність базових понять пруденційного нагляду та регулювання

Базові поняття пруденційного нагляду та регулювання:	
для фінансової установи	для фінансової системи (підсистеми)
Ризик неплатоспроможності – можлива нездатність виконати зобов’язання в повному обсязі при перевищенні зобов’язань над активами	Системний ризик (загроза системної кризи) – можлива нездатність фінансової системи або її частини виконати свої функції, яка є суттєвим негативним впливом на економіку
Платоспроможність – здатність виконувати свої зобов’язання в окремий момент часу	Ліквідність – здатність системи (підсистеми) виконувати свої функції в окремий момент часу
Стійкість – здатність протягом тривалого часу та при суттєвих негативних ситуаціях зберігати платоспроможність, використовуючи для цього фінансовий, технологічний та управлінський потенціал Надійність – здатність зберігати платоспроможність при звичайних умовах	Стійкість – здатність системи (підсистеми) протягом тривалого періоду та при суттєвих негативних ситуаціях виконувати свої функції з трансформації фінансових ресурсів і забезпечувати ліквідність зобов’язань всіх фінансових установ системи (підсистеми) за рахунок внутрішніх адаптаційних можливостей

Визначено, що складові сукупного ризику суб’єкта підприємництва – це події або процеси, які змінюють його величину, тобто є ризикоутворюючими факторами. Встановлено, що основними складовими є кредитний, ринковий, страховий (технічний), операційний, ліквідності та управління. Іншими складовими сукупного ризику є їх причини або наслідки, зокрема причинами страхового ризику можуть бути ризики андеррайтингу, витрат, перестраховування; причинами ризику андеррайтингу – ризики невірної оцінки тарифів, дострокового припинення дії договорів, катастроф, біометричних параметрів, концентрації, тощо. Ризик узгодження активів і зобов’язань може впливати на страховий, ринковий ризики та ризик ліквідності. У рамках ідентифікації ризиків діяльності страховика вдосконалено карту ризиків, де уточнено види та групи причин ризиків, визначено нові взаємозв’язки між причинами їх виникнення, зокрема вплив внутрішніх ризиків на зовнішні, вплив ризику оцінки на

ризик стратегії. Встановлено, що порівняно з іншими страховиками компанії зі страхування життя більш уразливі до ризику дострокового припинення дії договорів, ризику узгодження активів і пасивів, ризику ліквідності.

На основі аналізу методів оцінки стійкості та ризиків страхової діяльності методичні підходи до оцінки стійкості в пруденційному нагляді класифіковано на прогнозні (визначають імовірнісні оцінки із заданим рівнем довіри протягом певного періоду часу) та діагностичні (оцінюють слабкі сторони на базі ретроспективного аналізу). На основі прогнозного підходу, зокрема, оцінюється необхідний капітал платоспроможності, що є грошовою мірою ризику неплатоспроможності на визначеному часовому горизонті з обраним рівнем довіри. Підхід “CARAMELS” є діагностичним та дозволяє здійснювати раннє попередження неплатоспроможності страховиків.

Порівняння національних тестів раннього попередження для компаній зі страхування життя з аналогічними індикаторами стійкості МВФ та Інформаційної системи регулювання страхової діяльності США виявило недостатність показників національних тестів для виявлення проблем на ранніх стадіях. Запропоновано доповнення системи індикаторів стійкості з урахуванням особливостей проведення страхування життя в Україні, зокрема такими як “Витрати на збут / Чисті премії”, “Викупні суми / Валові премії”. Встановлено, що система показників раннього попередження може бути використана для оцінки стійкості ринку страхування життя у вигляді агрегованих мікропруденційних індикаторів, розрахованих на основі агрегованих даних компаній. Для аналізу стійкості ринку страхування життя визначено додаткові макропруденційні індикатори: показники зв'язків усередині ринку та з макросистемами держави і світу, показники структури, концентрації, системної значимості, а також показники потенційних економічних навантажень, що відображають рівень зовнішніх ризиків. Узагальнення системи індикаторів стійкості застосовувались у роботі Харківської облдержадміністрації при проведенні економічних досліджень стану ринку регіону для розробки прогнозів і стратегії розвитку страхової галузі.

Запропоновано методичний підхід оцінювання фінансової стійкості окремого страховика, який полягає у врахуванні спільних факторів оцінювання стійкості страховика і страхового ринку та шляхом порівняння показників стійкості компанії (зокрема розглянутих показників раннього попередження) із відповідними агрегованими показниками ринку як додатковими критеріями оцінки стійкості. Фактори оцінювання стійкості розподілено за трьома групами (поточного стану, зовнішнього середовища та здатності витримувати ризики) та розглянуто окремо для страховика та страхового ринку. Склад факторів у кожній групі є узагальненим за пропозиціями провідних вчених з урахуванням практичного досвіду оціночної діяльності рейтингових агентств та офіційних документів державних органів і міжнародних організацій, зокрема МВФ. Практична значимість запропонованого методичного підходу підтверджується проведеними в дослідженні розрахунками фінансової стійкості 33 компаній України і представленими у 2 та 3 розділах дисертації.

Розділ 2 “Аналіз стану пруденційного нагляду і регулювання діяльності зі страхування життя” присвячено аналізу відповідності пруденційного нагляду і регулювання діяльності зі страхування життя в Україні міжнародним принципам і

стандартам, оцінці його результативності у забезпеченні стійкості ринку страхування життя.

З'ясовано, що уніфікація норм і стандартів державного регулювання на міжнародному рівні поступово згладжує відмінності між їх моделями. На основі аналізу міжнародних принципів і стандартів регулювання платоспроможності страховиків визначено риси сучасного пруденційного регулювання: спрямованість на забезпечення стійкості страховиків, чутливість до ризиків, наявність методології оцінки стійкості, визначення технічних резервів, прагнення до “найкращої оцінки” вартості страхових зобов'язань, використання діапазонів контрольних рівнів платоспроможності та відповідних наглядових інструментів, визначення необхідного капіталу платоспроможності на основі ризиків стандартизованими або передовими підходами, базування на фінансових вимогах та вимогах до компонентів управління і ринкової поведінки.

Визначено, що відмінність пруденційного регулювання страхування життя полягає у фінансових вимогах та оцінюванні стійкості страховика окремими методами із більшим часовим горизонтом; врахуванні узгодженості активів і зобов'язань за валютою, строками і процентами; особливостях вимірювання технічних ризиків, пов'язаних з інвестиційною компонентою, невизначеністю у рівнях смертності і захворюваності, показниках дострокового припинення дії договорів, величині майбутніх витрат на обслуговування договорів, виконання гарантованих опцій.

Аналіз відповідності пруденційного нагляду і регулювання діяльності зі страхування життя в Україні міжнародним стандартам та світовому досвіду виявив недосконалість діючих регуляторних вимог, відсутність вимог до ліквідності, прибутковості, наявності систем управління ризиками; відсутність нагляду за пов'язаними особами та стійкістю ринку; невідповідність вимог до платоспроможності компаній зі страхування життя; рекомендаційний характер вимог до системи управління та розкриття інформації; недоліки звітних форм та відсутність чітких правил їх заповнення; недостатній обсяг інформації до обов'язкового розкриття. У результаті проведеного аналізу встановлено відсутність у нагляді підходів, орієнтованих на ризик, слабкість методології оцінювання проблем на ранніх стадіях, суперечності термінології, відсутність ґрунтовного аналізу впливу нормативних актів на стійкість ринку; низьку транспарентність регулятора. При опрацюванні оприлюдненої звітності виявлено неякісне подання даних та інформаційну закритість окремих компаній зі страхування життя. Проведений аналіз дозволив зробити висновок: національний режим пруденційного регулювання неузгоджений з сучасними принципами та стандартами, є фрагментарним, містить суперечності і внутрішні проблеми.

Оцінку результативності державного регулювання та нагляду в забезпеченні стійкості ринку страхування життя проведено в декілька етапів: зведено основні показники ринку за 2004-2009 роки згідно з офіційною статистикою. Держфінпослуг і Держкомстату; зібрано звітні дані 33 компаній зі страхування життя, перевірено репрезентативність цієї вибірки (частка вибірки у страхових преміях та страхових резервах ринку становить більше 94%); розраховано та проведено аналіз кореляційного зв'язку між індикаторами стійкості страховиків, розраховано показники стійкості ринку на основі агрегованих даних (табл. 2).

**Динаміка стійкості ринку страхування життя України
за запропонованими показниками**

Показники стійкості ринку страхування життя (макропруденційні індикатори)	Рік					
	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Агреговані мікропруденційні індикатори стійкості **						
Зобов'язання / Чистий капітал, %	47,6	86,8	125,0	121,5	136,4	141,5
Темп приросту чистого капіталу за рік, %		16,8	28,1	61,2	38,1	17,2
Чистий капітал / Сукупні активи, %	67,7	53,5	44,4	45,1	42,2	41,3
Чистий капітал / Технічні резерви, %	200,4	120,7	82,0	84,9	74,8	76,3
Дебіторська заборгованість / Чистий капітал, %	15,7	17,7	12,8	18,4	20,0	30,3
Дебіторська заборгованість за послуги / (Валові премії + Частки виплат від перестраховиків), %	6,9	9,1	6,2	4,4	8,1	10,9
Темп приросту валових премій за рік, %		68,8	42,3	73,4	31,8	-22,6
Чисті премії / Валові премії, % *	78,6	85,9	91,6	94,6	94,6	94,6
Викупні суми / Валові премії, %	0,3	0,4	1,7	0,9	2,5*	17,5*
Витрати на збул / Чисті премії, %	29,7	29,3	35,5	40,8	46,7	44,1
Чистий прибуток / Середній капітал, %		-5,1	-9,5	-8,6	-8,0	3,7
Чистий прибуток / Середні сукупні активи, %		-2,9	-4,4	-3,7	-3,4	1,6
Високоліквідні активи / Зобов'язання, %	89,2	86,6	51,7	54,5	48,4	44,6
Поточні зобов'язання / Зобов'язання, %	24,8	24,7	16,0	13,1	12,7	16,1
Операційні витрати / Валові премії, %	66,5	64,2	77,7	102,7	140,1	141,3
Витрати на оплату праці / Валові премії, %	4,9	6,3	8,7	9,1	13,4	16,8
Показники внутрішніх зв'язків усередині ринку*						
Частка премій, переданих в перестраховання резидентам, %	0,03	0,00	0,04	0,06	0,03	0,05
Частка виплат, отриманих від перестраховиків-резидентів, %	0,00	0,00	0,00	0,42	0,00	0,00
Показники зв'язків з макросистемами світу*						
Частка премій, переданих в перестраховання нерезидентам, %	21,4	14,1	8,3	5,3	5,4	5,3
Частка прийнятих премій в перестраховання від нерезидентів, %	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Частка виплат, отриманих від перестраховиків-нерезидентів, %	н/д	н/д	н/д	н/д	24,9	21,7
Показники концентрації ринку						
Частка премій перших 3 компаній, %	56,3	52,1	58,5	52,1	51,2	54,3
Частка премій перших 10 компаній, %	93,0	91,2	90,1	86,4	79,8	80,9
Індекс Герфіндаля - Гіршмана ринку страхування життя	1443,87	1257,7	1465,99	1234,0	н/д	н/д
Показники системної значимості ринку страхування життя *						
Премії зі страхування життя на особу населення, грн.	3,93	6,82	9,63	16,86	23,66	17,95
Частка премій зі страхування життя у зарплаті населення, %	0,16	0,20	0,22	0,28	0,30	0,22
Частка страхових премій зі страхування життя у ВВП, %	0,05	0,07	0,08	0,11	0,12	0,09
Співвідношення активів страховиків, що здійснюють страхування життя, до ВВП, %	0,2	0,2	н/д	0,3	0,4	н/д
Індикатори потенційних економічних навантажень						
Індекс інфляції, %	112,3	110,3	111,6	116,6	122,3	112,3

*** - розраховано автором на основі публічної звітності компаній, що здійснюють страхування життя

* - розраховано автором на базі офіційної статистики Держфінпослуг

Проаналізовано причини збитковості та якісні фактори стійкості (адаптаційні механізми, інвестиційні можливості, рівень ризику управління). Виявлено кореляційний зв'язок між коефіцієнтами «Дебіторська заборгованість/Чистий капітал» та «Зобов'язання/Чистий капітал» (коефіцієнт кореляції 0,879), який свідчить про

негативну тенденцію прямої залежності між величиною зобов'язань компаній зі страхування життя, зокрема страхових, та сумою їх дебіторської заборгованості.

Оцінка стійкості ринку страхування життя показала накопичення кризового потенціалу, основними чинниками якого є погіршення якості активів страховиків, зокрема через зростання дебіторської заборгованості, слабке управління, значний непокритий збиток, отриманий через незбалансованість витрат. Встановлено, що ринок страхування життя є інформаційно закритим, неконкурентоздатним, помірно монополізованим, має невисокі інвестиційні можливості, невеликий вплив на економіку, низьку здатність абсорбувати ризики. Виявлено низький рівень довіри споживачів (за показниками системної значимості, табл. 2). Це свідчить про низьку результативність пруденційного регулювання у забезпеченні стійкості ринку страхування життя.

У розділі 3 **“Побудова системи забезпечення пруденційного нагляду на основі ризиків за діяльністю зі страхування життя”** визначено пріоритетні завдання з формування системи забезпечення пруденційного нагляду на основі оцінки ризиків за діяльністю зі страхування життя, обґрунтовано зміни у системі інструментів пруденційного нагляду, охарактеризовано сутність та розроблено систему діагностичного моніторингу страхової діяльності у пруденційному нагляді, розроблено практичні рекомендації для вирішення завдань з побудови системи забезпечення пруденційного нагляду на основі ризиків: загальні – для всієї галузі страхування, спеціальні - для галузі страхування життя.

Систему забезпечення пруденційного нагляду за діяльністю зі страхування життя визначено як взаємопов'язану сукупність ресурсів, засобів, методів, норм і правил, які спрямовані на створення умов, організацію та виконання процесу пруденційного нагляду за діяльністю зі страхування життя з метою забезпечення його ефективності. Виділено такі складові елементи системи забезпечення: концептуальне; нормативно-правове; методичне; інформаційно-аналітичне та забезпечення ресурсами: кадрове, фінансове та матеріально-технічне забезпечення. Доведено, що система забезпечення пруденційного нагляду формується у процесі пруденційного регулювання. Обґрунтовано, що складність системи забезпечення та її елементів залежить від поставлених перед пруденційним наглядом завдань та вибраних державою наглядових підходів.

Розроблено послідовність етапів ітераційного процесу формування системи забезпечення пруденційного нагляду. Методом структурування елементів системи визначено, що пріоритетними завданнями з формування системи забезпечення пруденційного нагляду зі страхування життя є удосконалення нормативно-правових актів, розроблення стандартів у сфері ризик-менеджменту для страхових компаній, побудова системи моніторингу страхової діяльності, зокрема удосконалення тестів раннього попередження, розробка методик оцінювання ризиків діяльності страховиків, стійкості ринку страхування життя.

Встановлено, що є інструментарій пруденційного нагляду є складовою нормативно-правового та методичного забезпечення. Його ефективність залежить від обґрунтованого дослідження ланцюга причин неплатоспроможності. Для побудови цілісної та збалансованої системи інструментарію наглядових органів здійснено його структурування за видами інструментів (діагностичні, превентивні, оздоровчі) і

спрямованістю їх наглядової оцінки та регуляторного впливу на причини ризиків або фактори їх пом'якшення. Доведено доцільність базування пруденційного нагляду на жорстких превентивних інструментах (регулятивні вимоги до обсягів та структури капіталу, страхових резервів, активів) та потужних діагностичних методах (оцінювання достатності капіталу, стійкості, стрес-тестування).

Обґрунтовано застосування в термінології пруденційного нагляду поняття “діагностичний моніторинг”, що запропоновано визначати як процес проведення систематичного спостереження за страховою діяльністю в пруденційному надгляді з використанням діагностичних методів експрес-оцінювання рівня фінансової стійкості страховиків і страхового ринку для раннього попередження значних загроз і своєчасного корегування страхової діяльності. Зазначене поняття не використовувалось у пруденційному надгляді, проте потреби практичної діяльності наглядового органу доводять доцільність його застосування.

Розроблено систему діагностичного моніторингу фінансової стійкості страхового ринку та страховиків на основі оцінки ризиків (рис. 1).

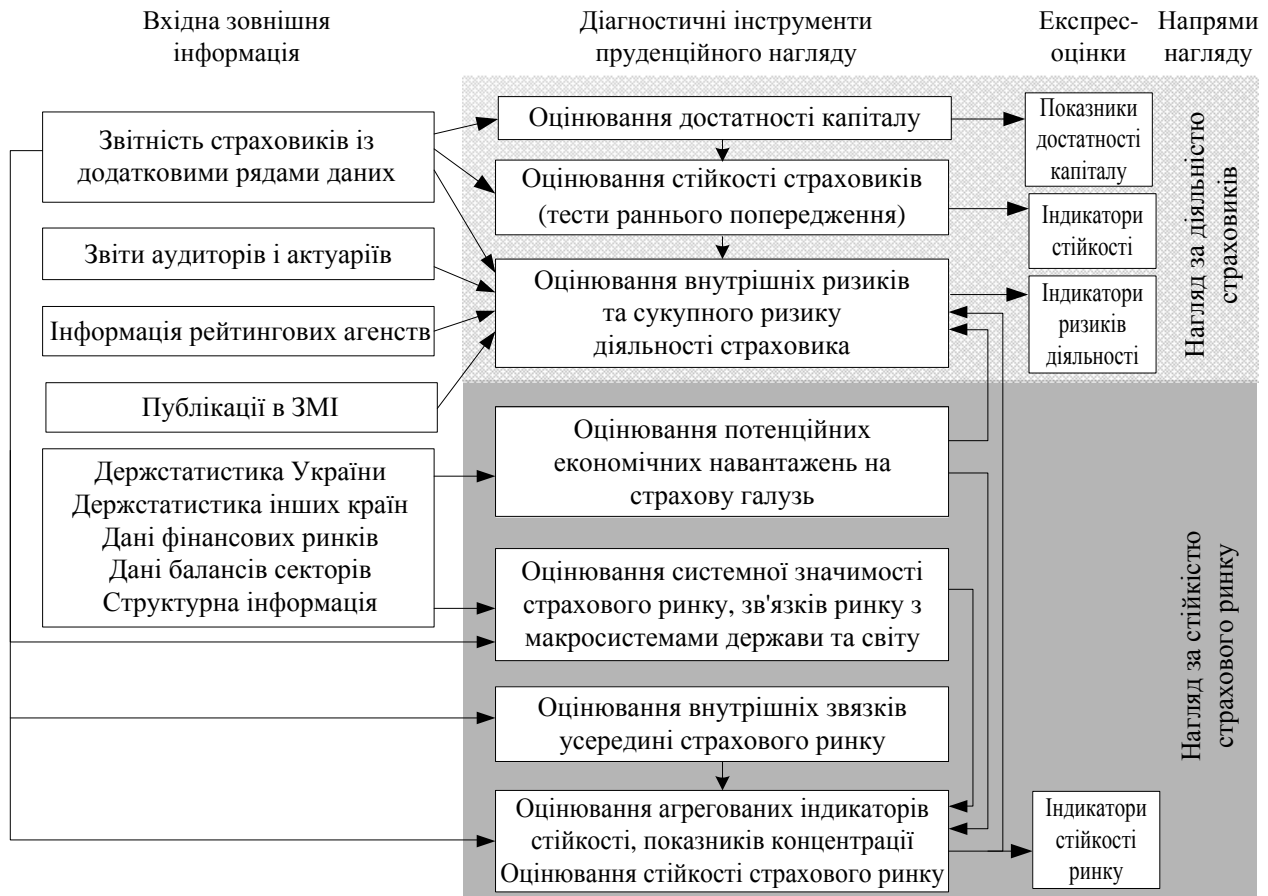

Рис. 1. Система діагностичного моніторингу фінансової стійкості страхового ринку та страховиків на основі оцінки ризиків

На основі аналізу Концепції запровадження пруденційного нагляду запропоновано напрями вдосконалення концептуального забезпечення пруденційного нагляду за страховою діяльністю в Україні та практичні рекомендації з їх застосування.

Розглянуто сутність та переваги стандартизації у сфері ризик-менеджменту страховика. Запропоновано структурування процесу управління ризиками страховика для цілей забезпечення платоспроможності. Досліджено підходи до класифікацій ризиків страховика за ефектами (наслідками) впливу і за причинами виникнення.

Розроблено практичні рекомендації щодо вдосконалення тестів раннього попередження компаній зі страхування життя на основі розширення системи показників і аналізу дієвості індикаторів, оцінки їх граничних значень на базі статистики кризових станів страховиків. Побудовано структуру матриці ризиків для моніторингу ризиків діяльності страховика, яка складається з чотирьох частин: загальна інформація про компанію, показники стійкості, які порівнюються із агрегованими показниками ринку, показники внутрішніх ризиків за напрямками діяльності, показники потенційних економічних навантажень. У дисертації наведено практичну значимість розробленої матриці ризиків на прикладі чотирьох великих страховиків. Приклад динаміки показників їх стійкості у порівнянні із показниками страхового ринку наведено на рис.2.

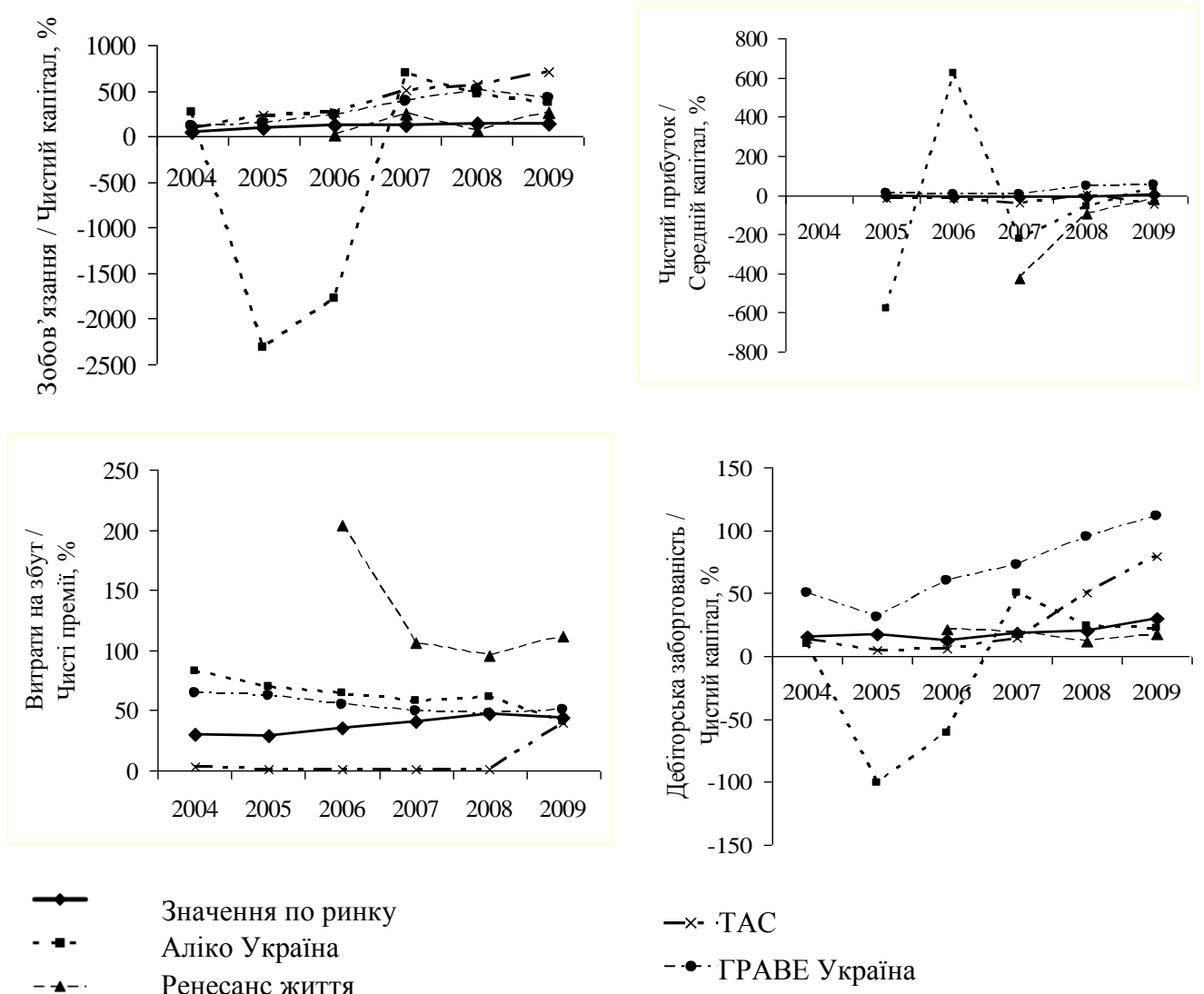

Рис. 2. Динаміка показників стійкості страховиків у порівнянні із агрегованими показниками страхового ринку, які враховуються у матриці ризиків (приклад)

Запропоновано систему кількісних індикаторів внутрішніх ризиків діяльності компаній зі страхування життя, які доцільно контролювати при проведенні моніторингу ризиків операцій зі страхування життя у межах ліній бізнесу, операцій з перестраховування за кожним перестраховиком, інвестиційної діяльності стосовно активів, каналів збуту за посередниками та структурними підрозділами, управління стосовно пов'язаних осіб, а також окреслено принципи побудови системи якісних індикаторів для ризиків менеджменту і адміністрування. Для впровадження діагностичного моніторингу ризиків діяльності страховика на основі запропонованої системи кількісних внутрішніх індикаторів ризиків (частота та збитковість страхових сум за ризиками смерті, інвалідності, тимчасової непрацездатності, кількість дострокових припинень дії договорів страхування / кількість укладених договорів страхування тощо) виявлено інформацію, яку доцільно представляти у формах спеціалізованої звітності компаній зі страхування життя, зокрема це стосується кількості дострокових припинень дії договорів, кількості страхових випадків та сум страхових виплат за ризиками смерті, дожиття, інвалідності, тимчасової непрацездатності. Запропоновано доповнення звітних форм страховиків додатковою інформацією зі страхування життя, що сприятиме збільшенню обґрунтування управлінських рішень наглядового органу.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі вирішено важливе науково-практичне завдання щодо обґрунтування та вдосконалення теоретичних і методичних положень формування системи забезпечення пруденційного нагляду на основі оцінки ризиків, розроблені практичні рекомендації щодо вирішення пріоритетних завдань побудови системи забезпечення пруденційного нагляду за діяльністю зі страхування життя в Україні. Результати дослідження полягають у такому:

1. Визначено, що пруденційний нагляд – це сукупність функцій державного регулювання ринків фінансових послуг, у процесі виконання яких регулятором здійснюються: контроль відповідності рівня платоспроможності фінансових установ і факторів, що на неї впливають, вимогам законодавства; контроль стійкості ринку фінансових послуг; виправні і запобіжні заходи для запобігання неплатоспроможності фінансових установ і попередження дестабілізаційних процесів і явищ на ринку фінансових послуг. Уточнення понятійно-термінологічного апарату, зокрема поняття “сукупний ризик суб’єкта підприємництва” сприяє більш повному визначенню ролі і особливостей пруденційного нагляду за страховою діяльністю.

2. Удосконалено карту ризиків діяльності страховика, де уточнено види та групи причин ризиків, визначено нові взаємозв’язки впливу внутрішніх ризиків на зовнішні, впливу ризику оцінки на ризик стратегії, уточнено особливості ризиків для компаній зі страхування життя. Розуміння сутності і причин ризиків дає змогу обґрунтовано формувати нормативно-правове і методичне забезпечення пруденційного нагляду за діяльністю зі страхування життя.

3. Розроблено методичний підхід оцінювання стійкості страховика, який полягає в урахуванні спільних факторів оцінювання стійкості страховика та

страхового ринку шляхом порівняння показників стійкості компанії із макропруденційними показниками як додатковими критеріями оцінки стійкості, що надає можливість більш ґрунтовно проаналізувати стійкість окремого страховика.

4. Аналіз стану пруденційного нагляду і регулювання діяльності зі страхування життя в Україні виявив їх неузгодженість з міжнародними принципами та стандартами, фрагментарність, суперечності і внутрішні проблеми. Оцінка результативності державного нагляду і регулювання у забезпеченні стійкості ринку страхування життя в Україні довела існування тенденцій накопичення кризового потенціалу. На основі проведеного аналізу доведено низьку результативність державного регулювання у забезпеченні стійкості ринку страхування життя.

5. Визначено, що пріоритетними завданнями з формування системи забезпечення пруденційного нагляду зі страхування життя є вдосконалення нормативно-правових актів, розробка стандартів у сфері ризик-менеджменту для страхових компаній, побудова системи моніторингу страхової діяльності, зокрема розробка методичних підходів з оцінювання ризиків діяльності страховиків, стійкості ринку страхування життя, удосконалення тестів раннього попередження.

6. Удосконалено структуру інструментарію наглядових органів, за якою діагностичні, превентивні та оздоровчі інструменти розподілені за спрямованістю їх наглядової оцінки та регуляторного впливу на причини ризиків і фактори їх пом'якшення. Це дозволяє збалансовувати нормативно-правове і методичне забезпечення нагляду для досягнення його ефективності.

7. Охарактеризовано і обґрунтовано сутність діагностичного моніторингу страхової діяльності в пруденційному надгляді, яка полягає в систематичному спостереженні за рівнем стійкості страховиків і страхового ринку на основі оцінки ризиків сукупністю діагностичних методів оцінювання для раннього попередження загроз та своєчасного корегування страхової діяльності. Визначено поняття “діагностичний моніторинг”, яке введено в науковий обіг і запропоновано до практичного використання.

Розроблено систему діагностичного моніторингу фінансової стійкості страхової діяльності, у якій запропоновано одночасне вимірювання фінансової стійкості страховиків та страхового ринку, що дозволить формувати більш якісне інформаційне забезпечення для більш ґрунтовного аналізу та прийняття наглядовим органом зважених заходів впливу.

8. Для вирішення завдань формування системи забезпечення пруденційного нагляду на основі оцінки ризиків за діяльністю зі страхування життя; запропоновано напрями вдосконалення концептуальних положень пруденційного нагляду за страховою діяльністю в Україні; розроблено матрицю ризиків діяльності страховиків; обґрунтовано рекомендації щодо вдосконалення тестів раннього попередження та формування системи індикаторів внутрішніх ризиків діяльності для компаній зі страхування життя, а також системи показників для моніторингу стійкості ринку страхування життя. Розроблені пропозиції використовуються в поточній діяльності Держфінпослуг при реалізації Програми розвитку системи пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами, що підтверджує їх практичну значущість.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Корват О.В. Забезпечення платоспроможності страховиків як гарантія захисту прав страхувальників / О.В. Корват, В.А. Смоляк // Формування системи довіри та захисту прав споживачів фінансових послуг : монографія / Н. М. Внукова, Ж. О. Андрійченко, С. А. Ачкасова та ін.; наук. ред. та кер. кол. авт. Н. М. Внукова. – Х. : АдВАТМ, 2010. – С. 40-73. *(Особистий внесок здобувача: розглянуто сучасні принципи і підходи пруденційного регулювання страхової діяльності, розкрито залежність стійкості від рівня ризику неплатоспроможності).*

Наукові фахові видання:

2. Корват Е. В. Контроль в управленні страховою компанією / Е. В. Корват // Бизнес Информ. – 1996. – № 19. – С. 43–44.

3. Корват Е.В. Практика резервування в общем страховании / Е. В. Корват // Фондовый рынок. – 1999. – № 22. – С. 38–40.

4. Внукова Н. М. Створення передумов вимірювання ризиків страховика в системі пруденційного нагляду за страховою діяльністю / Н. М. Внукова, О. В. Корват // Вісн. Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Сер. Економіка. – 2007. – № 94/95. – С. 64–67. *(Особистий внесок здобувача: запропоновано класифікацію ризиків діяльності страховика за економічними складовими).*

5. Діденко Є. В. Врахування ступеня технічного ризику при тарифікації послуг зі страхування життя / Є. В. Діденко, О.В. Корват // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. Екон. сер. – 2007. – № 779. – С. 90–92. *(Особистий внесок здобувача: розглянуто підхід з оцінки ступеня технічного ризику компаній зі страхування життя через показник збитковості страхової суми).*

6. Временко Л. В. Підходи до оцінки фінансової стійкості страхових компаній в Україні / Л. В. Временко, О. В. Корват // Вісн. Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Сер. Економіка. – 2008. – № 105. – С. 14–17. *(Особистий внесок здобувача: визначено сутність фінансової стійкості та обґрунтовано структуру критеріїв оцінювання фінансової стійкості страховика).*

7. Временко Л. В. Сучасний інструментарій пруденційного нагляду за страховою діяльністю / Л.В. Временко, О.В. Корват // Економіка розвитку. – 2009. – № 2. – С. 26–29. *(Особистий внесок здобувача: уточнено зв'язки між причинами ризиків та систематизовано інструментарій пруденційного нагляду).*

8. Корват О. В. Концептуальні засади пруденційного нагляду за страховою діяльністю / О. В. Корват // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. Вип. 253 : в 7 т.— Дніпропетровськ : ДНУ, 2009. – Т. 3. – С. 793–806.

9. Корват О. В. Змістовно-понятійні аспекти оцінювання стійкості фінансових систем / О. В. Корват // Економіка: проблеми теорії та практики. Вип. 260 : в 6 т. : зб. наук. пр. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2010. – Т. 2. – С. 540–544.

Препринти:

10. Корват О.В. Ризики діяльності страховика / О. В. Корват.— Х.: ТОВ “Рейтинг”, 2008. – 20 с. – (Препр. / ХДТУБА).

11. Корват О.В. Діагностичний моніторинг у системі пруденційного нагляду (на прикладі компаній зі страхування життя) / О. В. Корват. – Х.: ТОВ “Рейтинг”, 2009. – 22 с. – (Препр. / ХДТУБА).

Матеріали конференцій:

12. Корват Е. В. Проблема оценки инвестиционного риска и доходности / О. В. Корват, Л. В. Временко // Современные проблемы развития производства : сб. докл. Первой Междунар. науч.-практ. конф. молодых экономистов (г. Харьков, 27–29 мая 1996 г.). – Х. : Форт, 1996. – С. 76–77. (*Особистий внесок здобувача: розглянуто підхід до оцінки якості інвестиційного портфелю через параметри ризику та доходності*).

13. Корват О. В. Підвищення конкурентоспроможності страхової компанії через запровадження системи управління ризиками / О. В. Корват // Генезис інституційної системи сучасної економіки України : матеріали XVII міжнар. наук.-практ. конф (м. Чернівці, 16-17 листопада 2006 р.). – Чернівці : Рута, 2007. – С. 188–189.

14. Корват О. В. Системний підхід до управління ризиками в стратегії страховика / О. В. Корват // Актуальні проблеми розвитку страхової діяльності в Україні : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених та студентів (м. Харків, 21 березня 2007 р.). – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2007. – С. 197–200.

15. Корват О. В. Сучасні технології управління страховою компанією / О. В. Корват // Научное обеспечение процессов реформирования экономических отношений в условиях глобализации : материалы междунар. науч.-практ. конф. В 2-х т. (г. Симферополь, 20–22 апреля 2007 г.). – Симферополь : Крым. ин-т бизнеса, 2007. – Т. 1. – С. 119–121.

16. Корват О. В. Сучасні підходи до вимірювання фінансового ризику / О. В. Корват // Проблеми розвитку ринку фінансових послуг в Україні : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 15–16 листопада 2007 р.). – Х. : ХДТУБА, 2007. – С. 108–111.

17. Корват О. В. Першочергові заходи щодо впровадження пруденційного нагляду за страховою діяльністю / О. В. Корват // Фінансові послуги та розвиток суб'єктів господарювання в Україні : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених, магістрів і студ. старш. курсів (м. Харків, 7 лютого 2008 р.). – Х. : ХІФ УДУФМТ, 2008. – С. 177–179.

18. Корват О. В. Нова концепція пруденційного регулювання страхової діяльності / О. В. Корват // Міжнародні інтеграційні процеси і конкурентоспроможність економіки України : зб. наук. пр. Міжнар. наук.-практ. конф (м. Харків, 22 березня 2008 р.). – Х. : ХНУ, 2008. – С. 111–113.

19. Корват О. В. Стандартизація в сфері ризик-менеджменту / О. В. Корват // Проблеми розвитку ринку фінансових послуг в Україні : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17–18 листопада 2008 р.). – Х. : ХДТУБА, 2008. – С. 382–384.

20. Корват О. В. Оцінка стійкості функціонування страхової компанії / О. В. Корват // Стратегія і динаміка відтворення основних фондів: тенденції, аспекти моделі економічного розвитку : матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків, 20–21 січня 2009 р.). – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2009. – С. 75–76.

21. Корват О. В. Підходи пруденційного нагляду за достатністю капіталу страховиків / О. В. Корват // Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції “Моделювання сучасних економічних процесів та інформаційні технології” (м. Дніпропетровськ, 9–10 жовтня 2009 р.). – Д. : ПДАБА, 2009. – Т. 2. – С. 119–121.

22. Корват О. В. Формування системи методичного забезпечення пруденційного нагляду за страховою діяльністю на основі оцінки ризиків / О. В. Корват // Розвиток системи довіри та захисту прав споживачів фінансових послуг : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 30 вересня 2010 р.). – Х. : ХНЕУ, 2010. – С. 48–49.

23. Временко Л. В. Напрями вдосконалення системи пруденційного нагляду за страховою діяльністю / Л. В. Временко, О. В. Корват // Грудневі читання «Міжнародні фінансові та страхові ринки в нових економічних умовах» : зб. тез доп. VI Міжнар. наук.-практ. конф. Вип. 6 : у 2 т. (м. Київ, 16 грудня 2010 р.); за заг. ред. В. Д. Базилевича. – К. : КНУ ім. Т. Шевченка, 2010. – Т. 1. – С. 92–95. *(Особистий внесок здобувача: виявлено проблеми, що заважають запровадженню пруденційного нагляду на основі ризиків, побудовано ієрархічну модель вирішення проблем).*

24. Корват О. В. Вибір регуляторних підходів до запобігання неплатоспроможності страховиків / О. В. Корват // Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 19–20 травня 2011 р.). – Х. : ВД “ІНЖЕК”, 2011. – С. 215–216.

Інші видання:

25. Корват Е. В. Объективная необходимость изменения подхода к оценке платежеспособности страховщиков, осуществляющих страхование жизни / Е. В. Корват // Insurance TOP. – 2006. – № 3. – С. 54–56.

26. Временко Л. Пруденційні режими регулювання страхової діяльності: цілі, задачі, інструменти / Л. Временко, О. Корват // Страхова справа. – 2009. – № 1. – С. 60–64. *(Особистий внесок здобувача: охарактеризовано інструменти пруденційного регулювання та нагляду).*

27. Временко Л. В. Пруденційнийгляд за страховою діяльністю: формування концептуальних засад / Л. Временко, О. Корват // Україна Бізнес Ревю. – 2010. – 15 квіт. (№ 16). – С. 3. *(Особистий внесок здобувача: запропоновано концептуальні засади запровадження пруденційного нагляду за страховою діяльністю в Україні).*

АНОТАЦІЯ

Корват О. В. Формування системи забезпечення пруденційного нагляду за діяльністю зі страхування життя. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Харківський національний економічний університет, Харків, 2011.

Дисертація присвячена розробці теоретичних положень та практичних рекомендацій до формування системи забезпечення пруденційного нагляду на основі оцінки ризиків за діяльністю зі страхування життя в Україні. Визначено теоретичні положення здійснення пруденційного нагляду за страховою діяльністю, ідентифіковано ризики діяльності страховика; визначено методичні підходи до

оцінювання фінансової стійкості страхової діяльності в пруденційному нагляді; проаналізовано відповідність пруденційного нагляду і регулювання діяльності зі страхування в Україні міжнародним принципам і стандартам, та здійснено оцінку результативності регулювання в забезпеченні стійкості ринку страхування життя в Україні; визначено пріоритетні завдання з формування системи забезпечення пруденційного нагляду на основі оцінки ризиків за діяльністю зі страхування життя; охарактеризовано сутність моніторингу страхової діяльності в пруденційному нагляді, запропоновано рекомендації для вирішення завдань з побудови системи забезпечення пруденційного нагляду на основі оцінки ризиків та удосконалення базових елементів системи забезпечення: загальні – для галузі страхування в цілому, конкретні – для галузі страхування життя.

Ключові слова: пруденційний нагляд, діяльність зі страхування життя, ризик діяльності, оцінювання фінансової стійкості, система забезпечення пруденційного нагляду, моніторинг страхової діяльності, нагляд на основі оцінки ризиків.

АННОТАЦІЯ

Корват О. В. Формирование системы обеспечения пруденциального надзора за деятельностью по страхованию жизни. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 - деньги, финансы и кредит. – Харьковский национальный экономический университет, Харьков, 2011.

Диссертация посвящена разработке теоретических положений и практических рекомендаций к формированию системы обеспечения пруденциального надзора на основе оценки рисков за деятельностью по страхованию жизни в Украине.

Раскрыта сущность и даны характеристики пруденциального регулирования и надзора. Уточнены базовые понятия пруденциального надзора, в том числе понятия “пруденциальный надзор” и “совокупный риск субъекта предпринимательства”.

Усовершенствована карта рисков деятельности страховщика, где уточнены виды и группы причин рисков, определены новые взаимосвязи влияния внутренних рисков на внешние, влияния риска оценки на риск стратегии, раскрыты особенности рисков деятельности компаний по страхованию жизни.

Разработан методический подход оценки устойчивости страховщика, который заключается в учете общих факторов оценки устойчивости страховщика и страхового рынка, а также сравнением показателей устойчивости компании с показателями рынка как дополнительными критериями оценки устойчивости, что позволяет глубже анализировать устойчивость отдельного страховщика.

Проведен анализ состояния пруденциального надзора и регулирования отрасли страхования жизни в Украине. Выявлена их несогласованность с международными принципами и стандартами, фрагментарность и внутренние проблемы, доказана их низкая результативность в обеспечении устойчивости рынка страхования жизни.

Определены приоритетные задачи по формированию системы обеспечения пруденциального надзора по страхованию жизни в Украине. Обосновано, что для построения целостной системы инструментария надзорных органов инструменты должны быть сбалансированы по видам (диагностические, превентивные и

оздоровительные) и направленностью их надзорной оценки и регуляторного влияния на причины рисков и факторы их смягчения.

Введено в научный оборот понятие “диагностический мониторинг” для обозначения в пруденциальном надзоре процесса систематического наблюдения за уровнем устойчивости страховщиков и страхового рынка, при котором используются диагностические методы оценивания. Разработана система диагностического мониторинга страховщиков и страхового рынка на основе оценки рисков.

Для решения задач формирования системы обеспечения пруденциального надзора на основе оценки рисков за деятельностью по страхованию жизни, предложены направления совершенствования концептуальных положений пруденциального надзора за страховой деятельностью в Украине; разработана матрица рисков страховщиков; определены рекомендации по совершенствованию тестов раннего предупреждения и формированию системы индикаторов внутренних рисков деятельности для компаний по страхованию жизни, а также системы показателей для мониторинга устойчивости рынка страхования жизни.

Ключевые слова: пруденциальный надзор, деятельность по страхованию жизни, риск деятельности, оценка финансовой устойчивости, система обеспечения пруденциального надзора, мониторинг страховой деятельности, надзор на основе оценки рисков.

ANNOTATION

Olena V. Korvat. Formation of the prudential supervision’s provision system over the life insurance activities. - Manuscript.

Thesis for applying the Candidate of Economic Sciences Degree on the specialty 08.00.08 – Money, finance and credit. – Kharkiv National University of Economics, Kharkiv, 2011.

The thesis is devoted to the developing of the theoretical position and practical recommendations to the formation of the prudential supervision’s provision system based on the risk assessment of activities for life insurance in Ukraine.

Theoretical positions of the prudential supervision’s implementation of the insurance activities was defined; risks of the insurer’s activities was identified; methodological approaches to the assessment of financial stability of the insurance activities in prudential supervision was defined; the analysis of the prudential supervision and regulation’s accordancy of the insurance activities in Ukraine to the international principles and standards, and the assessment of the regulation’s effectiveness in the ensuring of the life insurance’s market stability in Ukraine was conducted; the priority tasks of the system of the prudential supervision’s provision based on risks assessment of the life insurance activity was defined; the essence of the insurance activities monitoring in prudential supervision was described; the recommendations of the tasks solution of construction a prudential supervision’s system based on the risks assessment and improvement of the provision system’s basic elements: general - for the insurance industry, particular - to the sphere of life insurance was offered.

Keywords: prudential supervision, life insurance activities, activity risk, assessment of financial stability, prudential supervision’s provision system, insurance activities monitoring, risk-based supervision.

Підп. до друку 22.09.2011. Формат 60x841/16.
Умов. друк. арк. 0,9.
Зам. № 2-779.

Тираж 100 прим.
Ціна договірна.

Спосіб друку – різнографія.

ХНУРЕ, 61166, Харків, просп. Леніна, 14

Віддруковано в навчально-науковому
видавничо-поліграфічному центрі ХНУРЕ
Харків, просп. Леніна, 14